

مدیریت ورزشی _ تابستان ۱۳۹۸
دوره ۱۱، شماره ۲ ص: ۳۰۶ - ۲۹۱
تاریخ دریافت: ۹۶ / ۰۷ / ۰۳
تاریخ پذیرش: ۹۶ / ۱۰ / ۱۰

ارائه مدل اثر هویت ورزشی و شبکه حمایت اجتماعی بر کناره‌گیری از فوتبال حرفه‌ای در ایران

رسول نظری*^۱ - الهام مشکل‌گشا^۲

۱. دانشیار گروه مدیریت ورزشی دانشکده علوم ورزشی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان (خوراسگان)

۲. استادیار گروه مدیریت ورزشی دانشکده علوم ورزشی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مبارکه

چکیده

نوع ویژه‌ای از انتقال، کناره‌گیری از ورزش قهرمانی است. هدف اصلی این مطالعه بررسی اثر هویت ورزشی و شبکه حمایت اجتماعی بر کناره‌گیری از فوتبال حرفه‌ای در ایران و ارائه مدلی مناسب در این زمینه بود. جامعه آماری تحقیق شامل فوتبالیست‌های حرفه‌ای که بیش از پنج سال از زمان کناره‌گیری آنها نگذشته باشد، است. ۳۸۴ فوتبالیست کناره‌گیری کرده نمونه نهایی تحقیق را تشکیل دادند. از پرسشنامه هویت ورزشی، حمایت اجتماعی و کناره‌گیری از ورزش حرفه‌ای سیسک (۲۰۰۳) برای جمع‌آوری داده‌ها استفاده شد. نتایج آزمون مدلی معادلات ساختاری نشان داد که هویت ورزشی با مشکلات فردی رابطه مستقیم و معنادار با ضریب استاندارد ۰/۲۱ دارد. اما هویت ورزشی با مشکلات روانی، اجتماعی و مشکلات حرفه‌ای رابطه معنادار ندارد. نتایج آزمون مدلی معادلات ساختاری نشان داد که شبکه حمایت اجتماعی با مشکلات فردی رابطه مستقیم و معنادار ندارد. اما شبکه اجتماعی حمایت با مشکلات روانی، اجتماعی با ضریب استاندارد ۰/۲۵ و همچنین با مشکلات حرفه‌ای با ضریب استاندارد ۰/۲۱ رابطه معنادار دارد. به‌طور کلی می‌بایست برای کاهش مشکلات فردی، حرفه‌ای و روانی- اجتماعی فوتبالیست‌های کناره‌گیری کرده از ورزش دو عامل شبکه حمایت اجتماعی و هویت ورزشی مورد توجه قرار گیرد.

واژه‌های کلیدی

انتقال، شرایط اجتماعی، کناره‌گیری، فوتبال، ورزش، هویت.

مقدمه

ورزش به عنوان یکی از عوامل مهم پیش‌بینی‌کننده تعهد به جامعه و همچنین عامل واسطه یا میانجی تأثیر مشغولیات جایگزین، سرمایه‌گذاری‌های شخصی، فشارهای اجتماعی و فرصت‌های مشارکت روی تعهد شناخته شد، ضمن اینکه درگیری در ورزش، وضعیتی غیرقابل مشاهده از انگیزتگی نسبت به یک فعالیت است که از طریق محرک‌ها یا موقعیت‌های خاصی تقویت می‌شود (۱). محرک‌هایی که باعث جذب افراد به سمت ورزش می‌شوند عبارت‌اند از ایجاد جانشینی، زیبایی‌گرایی، کسب دانش، رهایی و آزادی، هیجان، خانواده، جذابیت فیزیکی، مهارت مشارکت (۲). انتقال از دنیای ورزش قهرمانی به دنیای بدون ورزش فرایندی است که امروزه مورد توجه بسیاری از روان‌شناسان ورزشی قرار گرفته است. کسانی که در این حوزه مشغول به فعالیت‌اند، خوب می‌دانند که در پس واژه‌های انتقال کناره‌گیری و مشکلات سازگاری با کناره‌گیری چه حوزه‌های تخصصی متعددی وجود دارد (۳). انتقال برای عده‌ای ممکن است به‌آسانی عبور از جریان آرام آب باشد، اما برای برخی دیگر این سفر ممکن است گذشتن از اقیانوسی موج باشد. پایان ورزش قهرمانی، رویدادی طبیعی و اجتناب‌ناپذیر برای همه ورزشکاران است. فرایندهای انتقالی، فرایندهایی اجتناب‌ناپذیر و حتی پیش‌بینی‌نشده در زندگی هستند. زندگی هر انسان به‌واسطه همین تغییرات و ناپایداری‌ها از دیگران متمایز می‌شود (۴). نوع ویژه‌ای از انتقال، کناره‌گیری از ورزش قهرمانی است. دوره حرفه‌ای در ورزش کوتاه‌تر از سایر حرفه‌هاست. اغلب ورزشکاران بنا به دلایل مختلف باید از مشارکت حرفه‌ای در ورزش دست بکشند و به حوزه دیگری حرکت کنند و این حوزه معمولاً به مهارت‌های دیگری نیاز دارد که افراد به‌ندرت در مورد آن توانایی دارند. در واقع کناره‌گیری از ورزش به پیدایش نوعی احساس کمبود در ورزشکار منجر می‌شود و این احساس کمبود ورزشکار را وادار می‌کند خود را با موقعیت بدون ورزش تطبیق دهد (۵).

در حال حاضر، در پی افزایش توجه به مسائل درآمد، شهرت و محبوبیت اجتماعی، بازیکنان در ورزش‌های حرفه‌ای تلاش می‌کنند تا اشتیاق خود را برای حضور پایدار در عرصه‌های ورزشی حفظ کنند (۶). مشارکت در ورزش و فراوانی مشارکت ورزشی با سطوح مختلف درک مزایای فعالیت ورزشی ارتباط دارد؛ درحالی‌که آگاهی از مزایای سلامت و لذت بردن از مشارکت، تناسب‌اندام، اجتماعی شدن و ظاهر ممکن است فرکانس ورزش را افزایش دهد. استراتژی‌های ارتباطی ورزش ممکن است نقش برجسته‌ای در متقاعد کردن شرکت‌کنندگان بالقوه از مزایای فعالیت ورزشی داشته باشند (۷).

برخی محققان اشاره بر این دارند که فرایند انتقال از حرفه ورزش می‌تواند منبع اجتناب‌ناپذیر مشکلات تطبیق برای ورزشکاران باشد. مشکلات تطبیق با کناره‌گیری ترکیبی از فرایندهای عوامل تنش‌زا هستند، چراکه ورزش برای ورزشکار رابطه‌ای زنده و دوست‌داشتنی است و پایان آن به معنای فقدان این رابطه است (۸). بسیاری از ورزشکاران در پایان دوره ورزش حرفه‌ای خود احساس می‌کنند برای مدت طولانی قربانی ورزش حرفه‌ای شده‌اند. آنها در طول دوران ورزش حرفه‌ای از خانواده و دوستان چشم‌پوشی کرده‌اند. ناگهان این هزینه‌های اجتماعی ورزش حرفه‌ای به عواملی اضافی در تطبیق با بازنشستگی تبدیل می‌شوند (۹). مشکلات پیش روی ورزشکاران در فرایند تطبیق با کناره‌گیری به سه دسته کلی مشکلات فردی، مشکلات روانی-اجتماعی و مشکلات حرفه‌ای تقسیم می‌شوند. هرچند برخی افراد فرایند تطبیق بهتر و آسان‌تری دارند و برای برخی دیگر فرایند تطبیق مشکل‌تر است. به‌نظر می‌رسد فرایند تطبیق با کناره‌گیری تحت تأثیر عواملی باشد که تعیین‌کننده کیفیت آن هستند (۱۰).

در فرایند تصمیم‌گیری برای بازنشستگی، ورزشکاران حرفه‌ای می‌باید از ورزش در طی این فرایند کمک بگیرند و در این زمینه شناسایی جنبه‌های آمادگی برای بازنشستگی اثربخشی را مدنظر قرار دهند (۱۱). براساس پژوهش انجام‌گرفته بیش از ۸۰ درصد ورزشکاران شرکت‌کننده در المپیک احساس می‌کنند از نظر روحی و تکنیکی باید برای کناره‌گیری آمادگی بیابند و ۴۶ درصد آنها راه‌حلی برای نگرانی‌های خود درباره آینده پیدا نکرده‌اند (۱۲). اغلب کناره‌گیری ورزشکاران در محیطی جدای از افراد دیگر اتفاق می‌افتد. آنها باید خود با مشکلات کناره‌گیری کنار آیند. اگرچه ممکن است سیستم حمایت بین‌فردی از طرف خانواده یا دوستان نزدیک وجود داشته باشد، اغلب ورزشکاران حمایتی از طرف باشگاه دریافت نمی‌کنند (۱۳). از جمله لالی (۲۰۰۷) عنوان کرد دانشجویان با هویت ورزشی قوی‌تر، مستعد تجربه مشکلات کناره‌گیری بیشتری هستند (۸). در این زمینه ناکاتا (۲۰۰۹) اشاره می‌کند که فرایند تطبیق با کناره‌گیری برای برخی افراد بسیار راحت است (۴)، همچنین مشکل‌گشا و همکاران (۲۰۱۲) اشاره کردند که در ورزشکاران ایرانی تنها چهار عامل سن، شبکه حمایت اجتماعی، سرعت کناره‌گیری و هویت ورزشی بر مشکلات فردی، روانی اجتماعی و حرفه‌ای کناره‌گیری مؤثرند. در صورتی که بخواهیم از طریق عوامل ورزشی و عوامل غیرورزشی مشکلات ورزشکاران کناره‌گیری کرده از ورزش قهرمانی به‌طور توأم کاهش یابد، باید عوامل سن کناره‌گیری، شبکه حمایت اجتماعی، سرعت کناره‌گیری و هویت ورزشی در بین ورزشکاران مورد توجه قرار گیرد (۱۴).

بررسی ادبیات موجود نشان می‌دهد که میزان مشکلات کناره‌گیری افراد به عوامل متعددی از جمله هویت ورزشی و شبکه حمایت اجتماعی بستگی دارد (۱۵). از نظر محققان مطالعات سیستماتیک در زمینه کناره‌گیری، در ایجاد تصویری بهتر از انتقال حرفه‌ای در ورزش و کمک به حل مشکلات ورزشکاران مؤثر است. اغلب ورزشکاران نمی‌دانند در طول دوران حرفه‌ای خود برای آینده چه کاری انجام دهند (۱۶). به نظر می‌رسد روزهای پس از فعالیت ورزشکاران با بحران‌های روانی همراه باشد. این بحران‌ها ممکن است در قالب برخی اختلالات رفتاری مانند اعتیاد به الکل یا مواد مخدر آشکار شود (۹).

هویت ورزشی، به‌عنوان درجه‌ای که فرد خود را در نقش ورزشکار می‌شناسد، تعریف می‌شود و نتیجه مثبت و منفی برای مشارکت‌کنندگان در ورزش دارد (۱۷). اگرچه داشتن هویت ورزشی قوی ممکن است بر عملکرد ورزشی اثر مثبت داشته باشد، چنین الگویی از هویت درونی می‌تواند خطرهایی هم برای ورزشکار به‌همراه داشته باشد. برخی محققان مهم‌ترین فاکتور فردی مؤثر در تطبیق با کناره‌گیری را درجه هویت ورزشی فرد می‌دانند (۳). برچسب خوردن فرد به‌عنوان ورزشکار خود منبع بزرگ برخی از مشکلات کناره‌گیری است، این تعیین هویت یا برچسب خوردن فرد از همان ابتدای شرکت در ورزش آغاز می‌شود. این موضوع سبب می‌شود تا ورزشکار نتواند بین ورزش و دیگر جنبه‌های زندگی خود تعادل ایجاد کند، چراکه ورزشکارانی که برای حضور در ورزش اهمیت بیشتری قائل‌اند، نسبت به آنهایی ارزش کمتری به مؤلفه‌های ورزشی هویت خود می‌دهند، در معرض خطر بیشتری برای تجربه مشکلات مربوط به کناره‌گیری قرار دارند. در همین زمینه تارگرزا (۲۰۱۱) عنوان کرد از مهم‌ترین عوامل تعیین‌کننده کیفیت زندگی پس از ورزش، اختیار، میزان تحصیلات، سن کناره‌گیری و هویت ورزشی است (۱۶). اندرسون (۲۰۰۱) دریافت که هویت ورزشی هنگام کناره‌گیری از ورزش با استراتژی‌های مقابله که ورزشکاران نخبه طی فرایند کناره‌گیری از آنها استفاده می‌کنند، مرتبط است. قهرمانان سابق ورزش که هویت ورزشی پایین‌تری نسبت به بقیه داشتند، تمایل بیشتری برای ابراز احساسات، فراغت ذهنی و فراغت اخلاقی طی کناره‌گیری از ورزش داشتند (۱۸). البته عملکرد هویت ورزشی در استراتژی‌های مقابله که ورزشکاران در فرایند کناره‌گیری به کار می‌برند، متفاوت است. کاهش هویت ورزشی متعاقب با کناره‌گیری از ورزش تا حد زیادی به موفقیت بیشتر در مقابله با کناره‌گیری از ورزش منجر شده و احساسات منفی کمتر را در قهرمانان بازنشسته به‌جا گذاشته است (۱۳). آماده شدن برای کار در دنیای خارج از دنیای ورزش، در افرادی که به‌شدت برای نقش ورزشی خود سرمایه‌گذاری کرده‌اند و اکنون دوره حرفه‌ای ورزش آنها به

پایان می‌رسد، سبب بروز مشکلاتی می‌شود. در این زمینه دارلی و همکاران (۲۰۱۱) عنوان کردند عوامل غیرورزشی نیز به اندازه عوامل ورزشی بر مشکلات کناره‌گیری مؤثرند (۱۵).

حمایت اجتماعی عبارت است از تبادل منابع بین حداقل دو فرد که از طرف فرستنده برای سلامت گیرنده ارسال می‌شود. خانواده، دوستان، مربی، اجزای محیط آموزشی و حرفه‌ای شبکه اجتماعی پیرامون ورزشکار را تشکیل می‌دهند. به نظر می‌رسد ورزشکارانی که مورد حمایت بیشتر خانواده و دوستان نزدیک بودند، فرایند کناره‌گیری آسان‌تری را تجربه کرده‌اند (۱۹). تطبیق یک ورزشکار با کناره‌گیری تا حد زیادی به وجود شبکه حمایت اجتماعی بستگی دارد (۲۰). در حوزه انتقال حرفه‌ای از ورزش، تحقیق تجربی اندکی در خصوص حمایت اجتماعی صورت گرفته و مسئله حمایت اجتماعی از ورزشکاران بازنشسته کمتر مورد توجه قرار گرفته است. آلفرمن (۲۰۰۰) گزارش داد مربی جزء مهمی از حمایت اجتماعی است و به نظر می‌رسد شبکه‌های حمایت اجتماعی معمولاً کناره‌گیری از ورزش را برای ورزشکار قابل تحمل‌تر می‌کند (۹).

در حیطه ورزش، اغلب باشگاه‌ها توجهی به کمک به ورزشکارانی که در حال عبور از ورزش حرفه‌ای به دوران بازنشسته‌ای هستند، ندارند و دستورالعمل از قبل مشخصی برای کمک به عبور سریع و درست ورزشکار ندارند. امروزه فوتبال رایج‌ترین رشته ورزشی در بیشتر کشورهای دنیاست. علاقه‌مندی به پیگیری و تماشای مسابقات فوتبال به اندازه‌ای است که گمان نمی‌رود هیچ واقعه سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی باشد که جامعه‌ای با این وسعت بخواهد با این شتاب جریان وقوع آن را دنبال کند (۲۱). با توجه به اینکه تعداد زیادی از ورزشکاران حرفه‌ای در ایران فوتبالیست هستند و تاکنون در داخل کشور مطالعاتی در این زمینه در نمونه فوتبالیست‌های کناره‌گیری کرده انجام نگرفته است، سؤال اصلی این مطالعه شناسایی نحوه ارتباط هویت ورزشی و شبکه حمایت اجتماعی با مشکلات کناره‌گیری از فوتبال حرفه‌ای و ارائه مدلی مناسب در این زمینه است. بنابراین شناسایی عواملی که به بروز مشکل در انتهای دوره فعالیت ورزش حرفه‌ای منجر می‌شود و تعدیل این عوامل می‌تواند دوران بازنشستگی آرامی را برای ورزشکاران نخبه به‌عنوان اعضای جامعه به ارمغان آورد، از این‌رو سازمان‌های متولی از جمله فدراسیون‌ها و باشگاه‌های ورزشی با استفاده از نتایج چنین مطالعاتی باید برای کناره‌گیری ورزشکاران خود به‌عنوان بخشی از مدیریت منابع انسانی برنامه‌ریزی صحیحی داشته باشند. در این مطالعه سعی شده به ارائه مدل اثر هویت ورزشی از دسته عوامل رشدی مؤثر بر فرایند انتقال و شبکه حمایت اجتماعی از جمله عوامل محیطی مؤثر بر فرایند انتقال با سه دسته از مشکلات فردی روانی، اجتماعی و حرفه‌ای فرایند کناره‌گیری

از فوتبال حرفه‌ای پرداخته شود. از این رو سؤال اصلی پژوهش حاضر این است که برآزش مدل اثر هویت ورزشی و شبکه حمایت اجتماعی بر کناره‌گیری از فوتبال حرفه‌ای در ایران مناسب است؟ و کدام مؤلفه‌ها اثر بیشتری بر کناره‌گیری از ورزش حرفه‌ای دارند؟

روش‌شناسی

تحقیق حاضر به لحاظ هدف از نوع تحقیقات کاربردی است، زیرا به توسعه دانش کاربردی در یک زمینه خاص می‌پردازد و از نظر چگونگی گردآوری داده‌ها، پژوهشی توصیفی و از نظر ماهیت از انواع تحقیقات همبستگی است، زیرا هدف آن کشف رابطه میان متغیرهاست که به صورت پیمایشی انجام خواهد گرفت. جامعه آماری کلیه فوتبالیست‌های مرد کناره‌گیری کرده اصفهانی بودند که سابقه عضویت در تیم‌های لیگ برتر و دسته یک را داشتند و بیش از پنج سال از زمان کناره‌گیری آنها نگذشته بود. تعداد این افراد براساس اطلاعات هیأت فوتبال استان اصفهان به‌طور دقیق مشخص نشده، از این رو سقف نمونه آماری براساس فرمول کوکران یعنی ۳۸۴ نفر در نظر گرفته شد. در این مطالعه از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده استفاده شد. نمونه‌های آماری فوتبالیست‌های کناره‌گیری کرده نمونه نهایی این مطالعه را تشکیل دادند. معیار انتخاب نمونه برای این مطالعه عبارت بود از ورزشکار کناره‌گیری کرده با سابقه رقابت حرفه‌ای، ضمن اینکه از زمان کناره‌گیری وی بیش از پنج سال نگذشته باشد. گذشت زمان بیشتر موجب عبور از مرحله انتقال شده و ممکن است شرکت‌کنندگان با مشکل یادآوری روبه‌رو شوند، از طرفی در زمان کمتر نیز فرایند تطبیق به‌خوبی صورت نگرفته است (لاولی و وایلمن، ۲۰۰۰). در این مطالعه از پرسشنامه ویت ورزشی، حمایت اجتماعی و کناره‌گیری از ورزش حرفه‌ای سیک (۲۰۰۳) با ۴۸ گویه دارای چندین زیرمقیاس استفاده شد. اولین زیرمقیاس این پرسشنامه میزان مشکلاتی را که ورزشکار در پایان دوره ورزش حرفه‌ای با آن مواجه می‌شود اندازه می‌گیرد که سه دسته‌اند: مشکلات فردی، مشکلات روانی اجتماعی و مشکلات حرفه‌ای. زیرمقیاس بعدی، زیرمقیاس حمایت عاطفی و اجتماعی در دوره انتقال است. همچنین زیرمقیاس هویت ورزشی که میزان شناسایی فرد با نقش ورزشی را اندازه می‌گیرد. پاسخگویی به گویه‌ها در قالب مقیاس پنج‌ارزشی لیکرت است. یک روش مرسوم به‌منظور بررسی قابلیت پایایی پرسشنامه، محاسبه ضریب آلفای کرونباخ است. در مطالعه مقدماتی از طریق روش دونیمه کردن، ۳۰ پرسشنامه از بین نمونه مدنظر، توزیع و پس از جمع‌آوری، پرسشنامه‌ها از طریق روش آلفای کرونباخ پایایی به مقدار (۰/۸۹) محاسبه شد. به‌منظور تعیین اعتبار پرسشنامه محقق برای نظرخواهی و تأیید

روایی صوری و محتوایی نمونه، پرسشنامه به ده نفر از متخصصان مدیریت ورزشی و روان‌شناسان ورزشی ارائه شد تا ایشان از نظر شکلی و محتوایی گویه‌های پرسشنامه را فراخور اهداف پژوهش بررسی کنند؛ از نظر محتوا، چارچوب پاسخ‌دهی، رسا بودن و روشنی گویه‌ها و نیز به‌طور کلی، نتیجه ارزیابی‌ها این بود که همه متخصصان مقیاس را برخوردار از روایی بالایی ارزیابی کردند و برخی پیشنهادهای آنان که به چند مورد کوچک در روشنی و رسا بودن گویه‌ها اشاره داشت، در آماده‌سازی نهایی مقیاس قبل از اجرا بر نمونه اعمال شد. هماهنگی درونی آن براساس ضریب کندال $0/89$ برآورد شد. به‌منظور آزمون مدل پژوهش از روش تحلیل مسیر با استفاده از بسته نرم‌افزار آماری علوم اجتماعی نسخه ۱۹ و نرم ایموس تحلیل شد.

یافته‌ها

براساس یافته‌های جدول ۱ آمار توصیفی افراد با سن ۳۰ تا ۳۹ (۷۳/۶ درصد) بیشترین نفرت نمونه آماری پژوهش را تشکیل داده‌اند. همچنین افراد کمتر از ۳۰ سال با ۷/۳ درصد کمترین نفرت نمونه آماری پژوهش را تشکیل داده‌اند. افراد دارای مدرک تحصیلی دیپلم با ۴۵/۵ درصد بیشترین افراد نمونه آماری و افراد دارای مدرک تحصیلی فوق‌لیسانس و بالاتر با ۳/۶ درصد کمترین تعداد از نمونه آماری را تشکیل داده‌اند.

جدول ۱. آمار توصیفی سن و مدرک تحصیلی

سن	درصد	تحصیلات	درصد
کمتر از ۳۰ سال	۷/۳	دیپلم	۴۵/۵
۳۰ تا ۳۹ سال	۷۳/۶	فوق‌دیپلم	۱۷/۳
۴۰ تا ۴۹ سال	۱۹/۱	لیسانس	۳۳/۶
۵۰ سال و بیشتر	۰	فوق‌لیسانس و بالاتر	۳/۶
کل	۱۰۰	کل	۱۰۰

براساس یافته‌های جدول ۲ در ابتدا برای بررسی نرمال بودن نمونه از آزمون کولموگروف اسمیرنوف و برای همگنی واریانس از آزمون لوین استفاده شد ($P \leq 0/05$). براساس نتایج به‌دست‌آمده نمونه آماری تحقیق از توزیع نرمال تبعیت می‌کردند و متغیرهای تحقیق از تجانس واریانس برخوردار بودند.

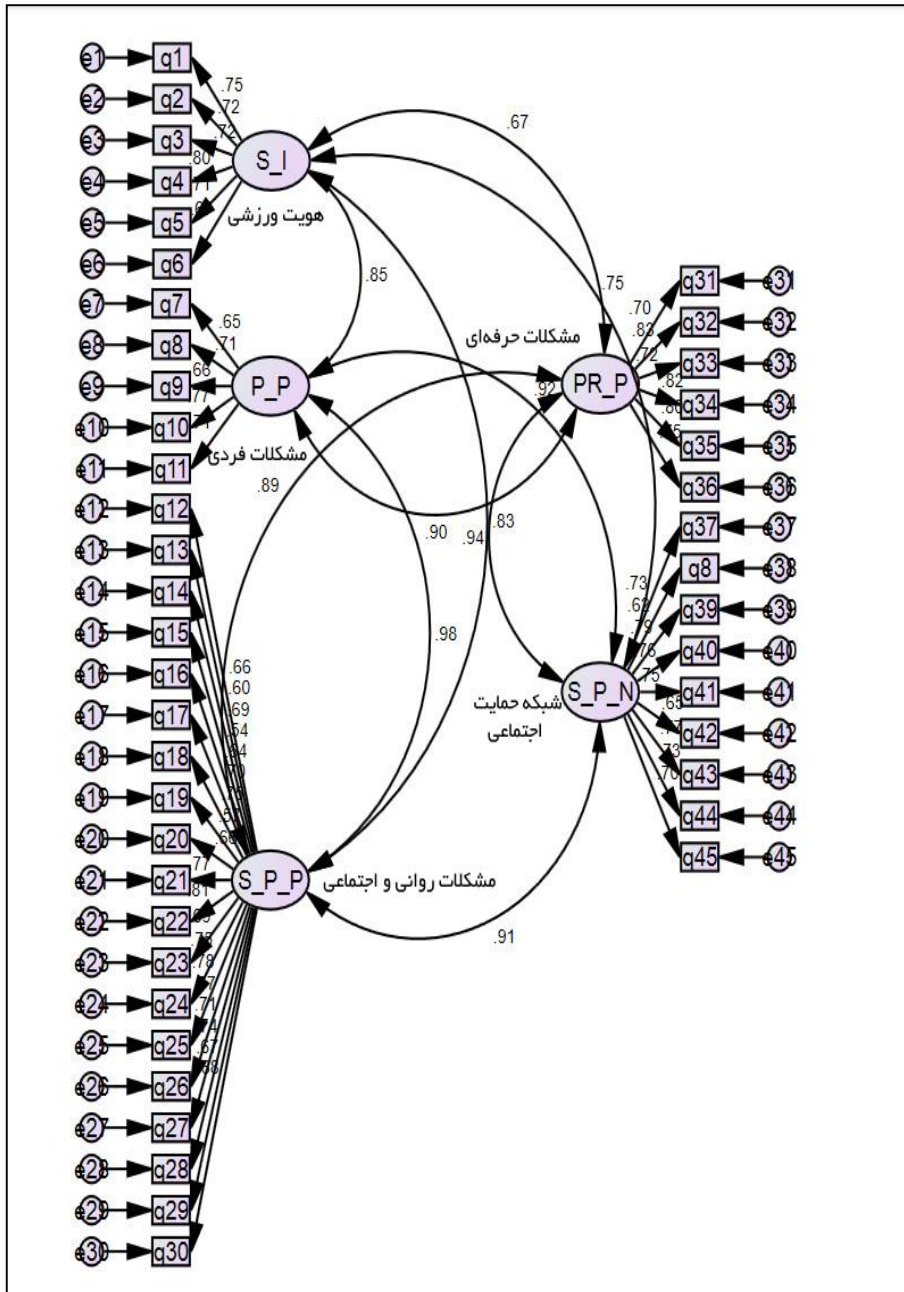
جدول ۲. آزمون کولموگروف-اسمیرنوف

نتیجه آزمون	معناداری (p-value)	انحراف استاندارد	میانگین	متغیر
نرمال	۰/۴۴	۰/۵۶	۳/۶۵	هویت ورزشی
نرمال	۰/۴۵	۰/۵۶	۲/۲۲	شبکه حمایت اجتماعی
نرمال	۰/۸۳	۰/۷۵	۲/۶۸	مشکلات حرفه‌ای

با توجه به جدول ۳ هویت ورزشی با میانگین ۳/۵۶ بالاتر از میانگین فرضی ۳ است. شبکه حمایت اجتماعی ۲/۲۲، مشکلات روانی و اجتماعی ۲/۵۳، مشکلات فردی ۱/۹۰ و در نهایت مشکلات حرفه‌ای ۲/۶۸ همگی پایین‌تر از میانگین فرضی ۳ هستند.

جدول ۳. میانگین‌های متغیرهای پژوهش

انحراف استاندارد	میانگین	متغیر
۰/۵۶	۳/۶۵	هویت ورزشی
۰/۵۶	۲/۲۲	شبکه حمایت اجتماعی
۰/۷۳	۲/۵۳	مشکلات روانی و اجتماعی
۰/۵۴	۱/۹۰	مشکلات فردی
۰/۷۵	۲/۶۸	مشکلات حرفه‌ای

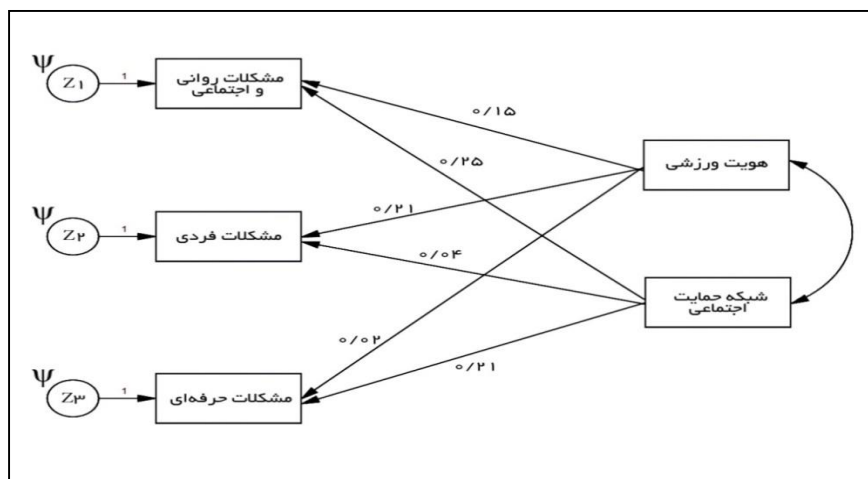
شکل ۱. ضرایب مسیر مدل پژوهش

معناداری روابط بین اجزای مدل و همچنین ضرایب مسیر آن در جدول ۴ نشان داده شده است.

جدول ۴. شاخص‌های برازش مدل

مدل	شاخص	نوع شاخص برازش
۱۴	NPAR	
۱	DF	
۰/۱۱	P (بزرگ‌تر از ۰/۰۵)	
۲/۵۴	CMIN (Chi Square)	
۰/۸۶	AGFI (بزرگ‌تر از ۰/۹)	مطلق
۰/۹۹	GFI (بزرگ‌تر از ۰/۹)	
۰/۹۰	TLI (بزرگ‌تر از ۰/۹)	
۰/۹۷	NFI (بزرگ‌تر از ۰/۹)	تطبیقی یا نسبی
۰/۹۸	CFI (بزرگ‌تر از ۰/۹)	
۰/۰۹	PNFI (بزرگ‌تر از ۰/۵)	
۰/۰۹	PCFI (بزرگ‌تر از ۰/۵)	
۰/۰۱	RMSEA (کوچک‌تر از ۰/۰۸)	مقتصد
۲/۵۴	CMIN/DF (کوچک‌تر از ۵)	

بیشتر شاخص‌های نشان داده شده در جدول ۴ حاکی از برازش مناسب مدل پژوهش هستند.

شکل ۲. ضرایب مسیر مدل پژوهش

ضرایب معناداری روابط بین اجزای مدل و همچنین ضرایب مسیر برگرفته از شکل ۲ در جدول ۴ نشان داده شده‌اند.

جدول ۵. ضرایب مسیر مدل پژوهش

معناداری	خطای		ضریب استاندارد	رابطه متغیرها
	نسبت بحرانی	استاندارد		
۰/۰۱۰	۱/۶۰	۰/۱۱	۰/۱۵	هویت ورزشی ---> مشکلات روانی اجتماعی
۰/۰۲	۲/۲۰	۰/۰۹	۰/۲۱	هویت ورزشی ---> مشکلات فردی
۰/۰۰۷	۲/۷۰	۰/۱۱	۰/۲۵	شبکه حمایت اجتماعی ---> مشکلات روانی اجتماعی
۰/۰۲	۲/۲۰	۰/۱۲	۰/۲۱	شبکه حمایت اجتماعی ---> مشکلات حرفه‌ای

از آنجا که کلیه اعداد سطح معناداری در جدول ۵ از سطح ۰/۰۵ کمتر است، از این رو نشان می‌دهد که مسیر رابطه هویت ورزشی با مشکلات روانی اجتماعی، مسیر رابطه هویت ورزشی با مشکلات فردی، مسیر رابطه شبکه حمایت اجتماعی با مشکلات روانی اجتماعی و مسیر شبکه حمایت اجتماعی با مشکلات حرفه‌ای در مدل پژوهش معنادارند.

بحث و نتیجه‌گیری

همان‌گونه که اشاره شد، کیفیت تطبیق با کناره‌گیری از ورزش به دامنه‌ای از عوامل در حال تکامل بستگی دارد. برخی از این عوامل ماهیت روانی-اجتماعی داشته و به‌همراه تجربه‌های دوران فعالیت ورزشکار بر کیفیت تطبیق با کناره‌گیری از ورزش، نقش دارند. یکی از مهم‌ترین این عوامل هویت ورزشی بود. بررسی وضعیت هویت ورزشی به‌تنهایی نشان می‌دهد که در فوتبالیست‌های کناره‌گیری کرده ایرانی نیز مانند سایر ورزشکاران حرفه‌ای هویت ورزشی بالاتر از حد متوسط است. نتایج این بخش از پژوهش با دستاوردهای گردون (۱۹۹۵) که به بررسی هویت ورزشی ورزشکاران کناره‌گیری کرده پرداختند (۲۲)، همسوست. این امر طبیعی به‌نظر می‌رسد، چراکه هویت ورزشی از ابتدای شروع ورزش در فرد رشد می‌کند و در زمان کناره‌گیری به اوج می‌رسد. ورزشکار بودن در این زمان دیگر بخشی از وجود فرد شده است. نتایج هویت ورزشی با میانگین ۳/۵۶ بالاتر از میانگین فرضی ۳ است. شبکه حمایت اجتماعی ۲/۲۲، مشکلات روانی و اجتماعی ۲/۵۳، مشکلات فردی ۱/۹۰ و در نهایت مشکلات حرفه‌ای ۲/۶۸ همگی پایین‌تر از میانگین فرضی ۳ هستند. نتایج نشان می‌دهد این متغیر در حد پایینی نسبت به میانگین قرار دارد.

خانواده، دوستان، مربی، اجزای محیط آموزشی و حرفه‌ای شبکه اجتماعی پیرامون ورزشکار را تشکیل می‌دهند. عدم حمایت از طرف این افراد نه تنها مشکلات کناره‌گیری بلکه کل روند انتقال ورزشکار از ورزش قهرمانی به بازنشستگی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. هیرل (۲۰۱۰) نیز طی مطالعه‌ای به بررسی شبکه حمایت اجتماعی در بین ورزشکاران کناره‌گیری کرده پرداخت (۱۹). از نتایج تحقیق آنها می‌توان استنباط کرد که وجود چنین زنجیره حمایتی پیرامون ورزشکاران مورد مطالعه آنها نیز کم‌رنگ بوده است. بدان معنا که از نظر فوتبالیست‌های کناره‌گیری کرده ایرانی مشکلات روانی، اجتماعی و حرفه‌ای به‌تنهایی پررنگ نیستند. در مطالعات جداگانه‌ای مارتین (۲۰۰۷) و سیسک (۲۰۰۰)، این مشکلات را بررسی کردند. البته نقش مشکلات روانی، اجتماعی و حرفه‌ای ورزشکاران کناره‌گیری کرده در جوامع مورد مطالعه آنها بیشتر بود (۱۳، ۳).

با توجه به نتایج می‌توان گفت که هویت ورزشی با مشکلات فردی رابطه مستقیم و معنادار با ضریب استاندارد ۰/۲۱ دارد. می‌توان نتیجه گرفت که هویت ورزشی موجب افزایش مشکلات فردی فوتبالیست‌های کناره‌گیری کرده می‌شود. یافته‌های این مطالعه با یافته‌های مطالعه جادج و همکاران (۲۰۱۰)، همسوست. آنها در بررسی ژیمناست‌های حرفه‌ای بازنشسته، متوجه شدند ورزشکارانی که به‌شدت در نقش یک ژیمناست شناسایی می‌شدند و ورزش برای آنها به‌عنوان یک منبع مرکزی «خود تعریفی» بود، مشکلات جدی‌تری را با پایان زندگی ورزشی تجربه می‌کردند (۲۳). لاولی (۲۰۰۷) در مطالعه دیگری روی ورزشکاران بازنشسته قهرمان، دریافت که هویت ورزشی در زمان کناره‌گیری، با میزان مشکلات احساسی و اجتماعی مورد نیاز و مقدار زمان لازم برای تطبیق احساسی و اجتماعی طی دوران خارج از ورزش قهرمانی، وابسته است (۶). از این رو می‌توان اذعان نمود قدرت و انحصار هویت ورزشی، هر دو، با مشکلات تطبیق با کناره‌گیری از مشارکت ورزشی، مرتبط است. به‌نظر می‌رسد کاهش هویت ورزشی متعاقب کناره‌گیری از ورزش تا حد زیادی به موفقیت بیشتر در مقابله با مشکلات کناره‌گیری از ورزش منجر شده و احساسات منفی کمتر را در قهرمانان بازنشسته به‌جا گذاشته است. همانطور که بیان گردید در مقوله کیفیت تطبیق با کناره‌گیری از ورزش عوامل متعددی درگیر بوده این موضوع سبب می‌شود تا ورزشکار نتواند بین ورزش و دیگر جنبه‌های زندگی خود تعادل ایجاد کند. در این مطالعه هویت ورزشی با مشکلات فردی کناره‌گیری ارتباط دارد. بنابراین لازم است با دیدی متفاوت به این عامل نگریست، چراکه شکل‌گیری هویت ورزشی فرایندی تکاملی و طولانی است. شاید بتوان با تقویت نقش‌های دیگر در

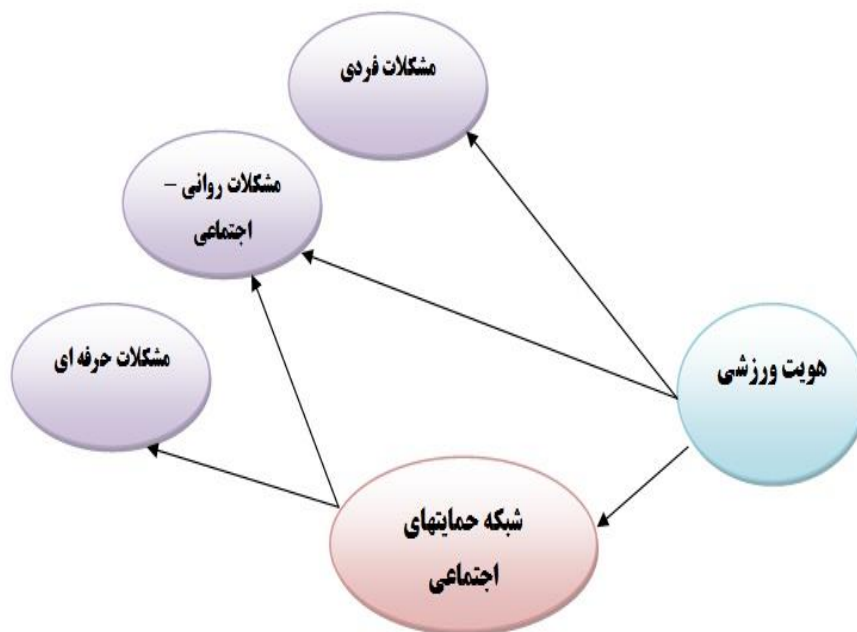
فوتبالیست‌ها در طول دوران تکامل ورزش حرفه‌ای، در کنار نقش ورزشی از آثار منفی آن پس از پایان ورزش کاست.

نتایج نشان داد که رابطه هویت ورزشی با مشکلات روانی اجتماعی، رابطه هویت ورزشی با مشکلات فردی، رابطه شبکه حمایت اجتماعی با مشکلات روانی اجتماعی و شبکه حمایت اجتماعی با مشکلات حرفه‌ای در مدل پژوهش معنادارند. شبکه حمایت اجتماعی با مشکلات روانی، اجتماعی با ضریب استاندارد ۰/۲۵ و همچنین با مشکلات حرفه‌ای با ضریب استاندارد ۰/۲۱ رابطه معنادار دارد. این نتایج با دستاوردهای هیرل (۲۰۱۰) که در مطالعه‌ای بر روی ورزشکاران بازنشسته نشان داد شبکه حمایت اجتماعی جزء مهمی در فرایند مقابله با مشکلات کناره‌گیری از ورزش است (۲۰)، همسوست. باید گفت خانواده، مربیان و باشگاه جزء مهمی از حمایت اجتماعی شبکه‌های حمایت اجتماعی معمولاً مشکلات کناره‌گیری را کم و کناره‌گیری از ورزش را برای ورزشکار قابل تحمل‌تر می‌کند. در این پیمایش، اشتیاق شغلی و تحصیلی، منابع استرس قبل و حین حرفه ورزش، شرایط کناره‌گیری و تطبیق با کناره‌گیری از ورزش، بررسی شد. پاسخ‌دهندگان به درجه‌ای از تطبیق در طول انتقال نیاز دارند، اما آنهایی که از حمایت خانوادگی قوی برخوردارند و برای کناره‌گیری خود برنامه‌ریزی کرده‌اند، مشکلات تطبیق کمتری را تجربه می‌کنند.

به نظر می‌رسد نبود شبکه حمایتی متشکل از خانواده، دوستان، مربیان، باشگاه ورزشی در محیط اطراف ورزشکاری که در حال کناره‌گیری است، تطبیق با مشکلات کناره‌گیری را برای ورزشکار مشکل‌تر سازد، چراکه با وجود تمام اقدامات مقابله‌ای مثل برنامه‌ریزی، عبور آهسته از ورزش، باز هم در جریان فرایند انتقال به دنیای بدون ورزش و پس از آن ممکن است فرد احساسات و تجارب منفی روانی، فردی یا حرفه‌ای را تجربه کند، که در این مسیر موج و متلاطم وجود دست‌های حمایتگر از فرو ریختن شدید فرد جلوگیری خواهد کرد. در این مطالعه به‌ویژه ارتباط بین شبکه حمایتی و مشکلات روانی-اجتماعی و حرفه‌ای قوی‌تر مشاهده شد. بدین معنا که کمبود چنین حمایتی به شیوع مشکلات روانی-اجتماعی و حرفه‌ای بیشتر دامن می‌زند. شاید بتوان نتیجه‌گیری کرد که مشکلات فردی بیشتر توسط خود فرد قابل کنترل و دستکاری هستند. اما مشکلات روانی-اجتماعی و حرفه‌ای تحت تأثیر متغیرهای محیطی مثل حمایت دیگران قرار دارند و متعاقباً فرد باید برای کنترل آنها تلاش بیشتری کند.

به‌طور کلی می‌توان گفت در صورتی که بخواهیم مشکلات فردی، حرفه‌ای و روانی-اجتماعی فوتبالیست‌های کناره‌گیری‌کرده از ورزش قهرمانی به‌طور توأم کاهش یابد، باید دو عامل شبکه حمایت

اجتماعی و هویت ورزشی مورد توجه قرار گیرد. بدین منظور باید تدابیری برای افزایش شبکه حمایتی اطراف فرد در زمان کناره‌گیری اتخاذ شود. وجود شبکه‌ای از حمایت خانواده، دوستان، سازمان‌های ورزشی و مربیان می‌تواند مشکلات کناره‌گیری در دو بعد روانی- اجتماعی و حرفه‌ای را کاهش دهد. از طرف دیگر، زمینه‌هایی برای کاهش میزان هویت ورزشی فرد، و امکان تقویت نقش‌های دیگر در ورزشکاران در طول دوران تکامل ورزش حرفه‌ای فراهم شود. مدل نهایی پژوهش در شکل ۳ قابل مشاهده است.

شکل ۳. مدل پیشنهادی پژوهش

با توجه به نتایج به‌دست‌آمده در خصوص ارتباط بین هویت ورزشی و مشکلات فردی کناره‌گیری به‌منظور حمایت بیشتر از فوتبالیست‌ها باید پس از کناره‌گیری از ورزش نیز شبکه‌ای حمایتی ایجاد کرد. به‌منظور ایجاد چنین شبکه‌ای اقدامات زیر پیشنهاد می‌شود: برگزاری کارگاه‌های آموزشی برای والدین، همسران و سایر اعضای خانواده فوتبالیست‌ها که در این دوره‌ها بر حمایت از ورزشکاران کناره‌گیری کرده و روش‌های حمایت از آنها تأکید شود. همچنین می‌توان در هم‌اندیشی‌هایی برای مربیان فوتبال، بر حمایت از فوتبالیست‌های کناره‌گیری کرده و روش‌های حمایت از آنها تأکید شود، چراکه وقتی فردی داوطلبانه از ورزش کناره‌گیری می‌کند، به این دلیل نیست که پاداش‌های خود را از ورزش گرفته است، بلکه به این

دلیل است که فعالیت‌هایی که می‌خواهد جایگزین ورزش کند، جذاب‌تر به نظر می‌رسند. با وجود این، نظریه فعالیت ممکن است به‌طور فزاینده در انتقال از ورزشی کاربرد نداشته باشد، چراکه معمولاً پایانی برای فعالیت کاری و کناره‌گیری کلی از مشارکت ورزشی وجود ندارد. اگرچه ممکن است موقعیت ورزشکارانی را که از طریق الگوهای فعالیت قبل از کناره‌گیری تطبیق موفقی با کناره‌گیری داشته‌اند توضیح دهد، از این رو تعاملات اجتماعی طولانی میان افراد سبب توسعه نوعی هوشیاری گروهی می‌شود و افرادی که کمتر فعال بوده‌اند نیز می‌توانند تطبیق خوبی با کناره‌گیری داشته باشند.

منابع و مأخذ

1. Ajayi M. Perceived retirement phobia as a function of age, educational and marital status of professional soccer players. *International Research Journal of Finance and Economics*. 2007;1(1). 125-139.
2. Alfermann D, Stambulova N, Zemaityte A. Reactions to sport career termination: a cross-national comparison of German, Lithuanian, and Russian athletes. *Psychology of sport and exercise*. 2004;5(1):61-75.
3. Anderson DF, J. The athlete career education program. In the dawn of new millennium Proceedings of the 10th world congress of sport psychology. 2001;1(1):3-16.
4. Brewer BW, Van Raalte JL, Linder DE. Athletic identity: Hercules' muscles or Achilles heel? *International journal of sport psychology*. 1993.
5. Cecić-Erpič S, editor. *SPORTS CAREER TRANSITION PHASE: AN ENTITY OR A SUM OF SUB-PHASES? New approaches to exercise and sport psychology-theories, methods and applications*; 2003.
6. Ford UW, Gordon S. Coping with sport injury: Resource loss and the role of social support. *Journal of Personal & Interpersonal Loss*. 1999;4(3):243-56.
7. Haerle RK. Career patterns and career contingencies of professional baseball players: An occupational analysis. *Sport and social order*. 1975:461-519.
8. Havitz ME, Dimanche F. Leisure involvement revisited: Conceptual conundrums and measurement advances. *Journal of leisure research*. 1997;29(3):245-78.
9. Judge PB, Ph. Miller, M. Career Termination & Athletic Identity: Preparing Student-Athletes for the Life after Sport. *Academic Athletic Journal*. 2010;21(1):211-25.
10. Kim YK, Trail G. Constraints and motivators: A new model to explain sport consumer behavior. *Journal of Sport Management*. 2010;24(2):190-210.
11. Laker SR, Meron A, Greher MR, Wilson J. Retirement and activity restrictions following concussion. *Physical Medicine and Rehabilitation Clinics*. 2016;27(2):487-501.
12. Lally P. Identity and athletic retirement: A prospective study. *Psychology of sport and exercise*. 2007;8(1):85-99.

13. Marthin.D.A. The psychological effects of retirement on elite athletes. A thesis, university of Ottawa. 2007;1(1):2-10.
14. Moshkelgosha E, Tojari F, Ganjooee F, Mousav M. The relationship between athletic identity and problems of retirement from athletics in Iran. Archives of Applied Science Research. 2012;4(6):2350-5.
15. Nakata C. Athlete difficulties in transition from sport The sport Psychologist. 2009;22(1):55-69.
16. Oliveira-Brochado A, Brito PQ, Oliveira-Brochado F. Correlates of adults' participation in sport and frequency of sport. Science & Sports. 2017;32(6):355-63.
17. Park S, Tod D, Lavallee D. Exploring the retirement from sport decision-making process based on the transtheoretical model. Psychology of sport and exercise. 2012;13(4):444-53.
18. Patsourakou E. Perceptions about career termination among Greek female elite athletes: © Ekaterini Patsourakou; 2010.
19. Smith DR, Holtom BC, Mitchell TR. Enhancing precision in the prediction of voluntary turnover and retirement. Journal of Vocational Behavior. 2011;79(1):290-302.
20. Stephan Y, Torregrosa M, Sanchez X. The body matters: Psychophysical impact of retiring from elite sport. Psychology of sport and exercise. 2007;8(1):73-83.
21. Torregrosa M. Using a grounded theory approach for study of elite athlete's retirement Department of Psychology, Universitat Autònoma de Barcelona. 2011;1(1):81-93.
22. Trail GT, Fink, J.S., Anderson, D.F. Sport spectra- tor consumption behavior. Sport Marketing Quarterly. 2003;2(1):8-17.
23. Judge, P. Bell, Ph. Miller, M.(2010)." Career Termination & Athletic Identity: Preparing Student-Athletes for the Life after Sport' .Academic Athletic Journal, 2010, 21(1).

To Design the Model of the Effect of Athletic Identity and Social Support Network on Withdrawal from Professional Football in Iran

Rasool Nazari*¹ - Elham Moshkelgosha²

1. Associate Professor, Department of Sport Management, Faculty of Sport Sciences, Islamic Azad University, Isfahan (Khorasgan) Branch, Isfahan, Iran
2. Assistant Professor, Department of Sport Management, Faculty of Sport Sciences, Islamic Azad University, Mobarakeh Branch, Isfahan, Iran

(Received: 2017/09/25; Accepted: 2017/12/31)

Abstract

A special type of transfer is withdrawal from championship. The main aim of this study was to investigate the effect of sport identity and social support network on withdrawal from professional football and to design an acceptable model in this field. The statistical population included professional football players who did not withdraw from football more than five years. 384 retired football players formed the final sample. Athletic identity, social support and retiring from professional sports questionnaire by Sisk (2003) was used for data collection. Structural equation modeling results indicated that athletic identity had a significant direct relationship with personal problems (standard coefficient=0.21). But athletic identity showed no significant relationship with psychological, social and professional problems. Structural equation modeling results indicated that social support network had no significant direct relationship with personal problems. However, the social support network had significant relationships with psychological and social problems (standard coefficient=0.25), as well as with professional problems (standard coefficient=0.21). In general, in order to reduce personal, professional and psychosocial – social problems of retired football players, two factors of social support network and athletic identity should be considered.

Keywords

Football, identity, social conditions, sport, transfer, withdrawal.

* Corresponding Author: Email: nazarirasool@yahoo.com Tel: +989133680240